YUQORI KOGNITIV KO'NIKMALARDAN MANTIQIY FIKRLASHDA FOYDALANISH

To'ychiyeva Mahfuza Umarkulovna
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti
O'zbek adabiyoti va uni o'qitish metodikasi
kafedrasi dotsent, ped. fan. fals. dok. (PhD)
tuychiyevamahfuza@navoiy-uni.uz
+998971574533

Annotatsiya

Maqolada o'quvchilarda mantiqiy fikrlashni shakllantiradigan mashg'ulot tashkil etishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xosliklari bayon etilgan. O'quvchilar bilan hamkorlikka, bahs-munozaraga asoslangan, SI imkoniyatlari haqida yozilgan.

Kalit so'zlar: mantiqiy fikrlash, loyiha, texnologiya, bahs, munozara, mashg'ulot.

Abstract

The article describes the specifics of using modern pedagogical technologies in organizing activities that form logical thinking in students. The issue of achieving logical thinking through lessons based on collaboration and discussion with students is also highlighted.

Keywords: logical thinking, project, technology, debate, discussion, training.

Аннотация. В статье изложены особенности использования современных педагогических технологий при организации занятий, формирующих у учащихся логическое мышление. Освещается вопрос

достижения логического мышления посредством занятий, построенных на сотрудничестве и дискуссиях с учащимися.

Ключевые слова: логическое мышление, проект, технология, дебаты, дискуссия, занятие.

Yuqori kognitiv ko'nikmalar deb sanaladigan tahlil, yaratish, baholash mantiqiy fikrlashda o'ziga xos muhit yaratadigan jarayonlardir. Ta'limida sinfda mashg'ulot jarayonida o'quvchilarga munozarada ishtirok etib, o'z qarashlarini himoya qilish ko'nikmasini rivojlantirish, mantiqiy fikrlab, hamkorlikda faoliyatga undash va SIning ta'limga ta'siri masalasiga e'tibor berilayotgani kuzatilmoqda. Yuqorida keltirilgan muhim deb qaralayotgan uch masala loyiha texnologiyasida "kesishadi", ularda belgilangan vazifalar loyiha texnologiyasida muvaffaqiyatli natija beradi.

Munozara muvaffaqiyatli o'qitish va o'rganishning asosi bo'lib, murakkab mavzularni o'rganish va o'quvchilarga mantiqiy fikrlash, tinglash va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Ko'pincha, o'qituvchilar beradigan savollar chuqur qiziqish bilan emas, balki befarq nigoh va sukunat bilan kutib olinadi. O'quvchilar munozaradan foyda olish uchun o'qituvchilar bahs-munozarani rejalashtirish va olib borishni bilishlari va umumiy chalg'itadigan vaziyatlardan qochishni bilishlari kerak.

Hamkorlikda faoliyat o'quvchilarda ijtimoiy hayotga moslashish, jamoa bilan ishlash ko'nikmasini hosil qilish bilan birga shaxs sifatida o'z qarashlarini himoya qilish, to'g'ri fikrlar bilan almashtirish, fikrlar xilma-xilligiga ko'nikish kabi sifatlar shakllanishida.

Loyiha texnologiyasi asosida yondashuv o'quvchiga axborot matnlari bilan shug'ullanish uchun bashoratchi, aniqlovchi, so'roqchi va umumlashtiruvchi

rollarini birdaniga bajarishni zimmasiga qo'yadi. Unda o'quvchilar birgalikda harakat qilishadi, o'qiyotganda aniqlik kiritish, savollar berish, aloqa o'rnatish va umumlashtirish, taklif qilish kabi amaliyotlarni bajaradi. O'quvchilar asta-sekin mustaqil harakat qilishadi. Ular matn haqida bashorat qilish uchun o'qituvchi yoki tengdoshlarning vizual maslahatlaridan foydalangan holda rasmlar va sarlavha topish kabi detallarga ham jiddiy qarash boshlaydilar. Keyinchalik, ular matndagi asosiy g'oya yoki tafsilotlar haqida savol berishadi, birgalikda javob berishadi va keyin asosiy tushunchalarni o'z so'zlari bilan umumlashtiradilar. Loyiha texnologiyasi kuchli ta'lim pedagogikasi hisoblanadi, chunki u izlanish va yaratish jarayonlarini osonlashtiradigan o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvdir. Bundan tashqari, o'qituvchilar o'quvchilarga loyihalarni yanada mazmunli qilish uchun qiziqish va qobiliyatlarini adabiy ta'lim bilan bog'lashga o'rgatishlari mumkin. O'quvchi yoshi va imkoniyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan loyihalar ularni haqiqiy muammolarga jalb qiladi, fanlararo aloqalarni kuchaytiradi va boshqalar uchun ham foydali bo'lgan mahsulot yaratilishiga olib keladi. Bundan tashqari, loyihalar orqali tegishli, zamonaviy mahsulotlarni yaratish o'quvchidan tadqiqot, yozish, yozib olish, kino, dizayn va tahrir qilishni talab qiladi. O'quvchilar yangi texnologik vositalar yordamida qanday dizayn va yaratishni o'rganar ekan, ularga sayqallangan kontent yaratish ularning loyihalarining yakuniy maqsadi emasligini eslatib turish lozim bo'ladi. Maqsad - yaxshi o'rganuvchi bo'lish. *Loyiha* (lotincha "projectus" so'zidan olingan bo'lib "oldinga tashlangan", "chiqqan", "ko'zni qamashtiruvchi" degan ma'noni anglatadi) ko'p qirrali tushunchadir[1] Uning afzalliklari sifatida *har qanday fanni o'rganishda* universal o'quv faoliyatini shakllantirishga yordam beradi; ta'lim jarayonini *tashkil etishning muqobil shakli sifatida ko'rinadi;integratsiyalashgan xarakterdagi*

mustaqil, amaliyotga yo'naltirilgan faoliyat ekanligi sanaladi. *Loyiha faoliyati*-ongli ravishda qo'yilgan maqsadga motivatsion erishishdan iborat bo'lgan ta'lim va kognitiv faoliyat shakli, u turli xil ta'lim texnologiyalarining birligi va uzluksizligini ta'minlash, integratsiya qilish va shaxsni rivojlantirish vositasidir.

Loyiha tabiiy fanlarda ijtimoiy ahamiyatga ega muammoga ega bo'lishi tavsiya qilinadi. Adabiyotda badiiy asarda yozuvchi mahoratini ochadigan mavzu tanlashga e'tibor bergan ma'qul. Loyiha muammoni hal qilish, mahsulot turini va taqdimot shaklini aniqlash uchun harakatlarni rejalashtirishdan boshlanadi. O'quvchi tomonidan ma'lumotlarni qidirish, o'zgartirish va taqdim etish uchun tadqiqot ishlarini talab qiladi. Loyiha bo'yicha ish natijasi axborot mahsulotidir. Loyiha manfaatdor shaxslarga taqdim etilishi kerak. O'quvchi uchun loyiha qiziqishlari va qobiliyatini amalda birlashtirish, jamoaga ko'rsatish imkoniyatini berishi bilan manfaatli bo'ladi. Loyihani amalga oshirish jarayonida o'qituvchi bolalarni mustaqil, ijodiy va tashabbuskor bo'lishga undashi lozim.

Ushbu texnologiyaning maqsadi bolaning erkin ijodiy shaxsini rivojlantirishdir. Loyiha muammo sifatida "haqiqiy ijodkorlik holatini" ko'rsatishi mumkin. Ushbu texnologiyadan foydalanish nafaqat bolani kelajakdagi hayotga tayyorlaydi, balki hozirgi hayotni tartibga solishga yordam beradi. Loyiha usuli o'tgan asrning boshlarida AQShda paydo bo'lgan. Uni amerikalik faylasuf va pedagog J.Dyui ishlab chiqqan. U o'quv mashg'ulotlarini faol asosda, o'quvchining maqsadli faoliyati orqali, uning ushbu bilimga bo'lgan shaxsiy qiziqishiga mos ravishda qurishni taklif qildi (muammoni hal qilish uchun o'quvchi olgan bilimini qo'llashi kerak).

Loyiha metodi talabalarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish, o'z bilimlarini mustaqil ravishda qurish qobiliyati, axborot makonida harakat qilish qobiliyati va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga asoslangan. Loyiha usuli har doim o'quvchilarning mustaqil faoliyatiga qaratilgan – individual, juftlik, guruh bo'lib, talabalar ma'lum vaqt davomida bajaradilar.

O'rganish asosan nazariy va esda saqlashga qaratilgan an'anaviy o'qitish usullaridan farqli o'laroq, bu texnologiya o'quvchini markazga qo'yadi va ularni natija uchun javobgar qiladi. Ular ma'lumotni passiv qabul qiluvchilar bo'lish o'rniga tadqiqotchilar, ijodkorlar bo'lishadi. Loyihaga asoslangan ta'lim o'quvchilar va o'qituvchilar uchun XXI asr malakalarini rivojlantirish bir qator afzalliklarni beradi. Tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik va muloqot kabi bugungi dunyo uchun muhim ko'nikmalarni rivojlantirish mumkin. Ushbu ko'nikmalar ish beruvchilar murakkab muammolarni hal qila oladigan, jamoalarda ishlay oladigan va turli xil sharoitlarga moslasha oladigan odamlarni qidiradigan, professionallik talab qilinadigan dunyoda tobora ko'proq qadrlanadi.

Loyiha texnologiyasi chuqur va mazmunli o'rganishga "majbur qiladi". O'rgangan narsalarini real sharoitlarda qo'llashni talab qiladi, bu ularga o'rganayotgan narsalarining ahamiyatini ko'rish imkonini beradi. O'quvchilar o'z bilimlari uchun mas'uliyatni his qiladilar va ular ustida ishlayotgan loyihalarga ko'proq qiziqish bildiradilar. Bu motivatsiyani kuchaytiradi, bu esa sinfda, muloqotda ko'proq ishtirok etishga chorlaydi va yaxshi akademik natijalarga olib keladi.

Xulosa qilib aytganda, loyiha asosida o'qitish o'quvchilarning bilimini boyitishga yordam beradigan yuqori samarali metodikadir. Bu ularni o'zgaruvchan

va doimiy rivojlanayotgan dunyo qiyinchiliklariga qarshi turishga tayyorlaydi, ularga yaxshi fuqaro va muvaffaqiyatli mutaxassislar bo'lishga yordam beradi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Project Based Teaching: How to Create Rigorous and Engaging Learning Experiences. ERIC - ED588649 – Project Based Teaching: How to Create Rigorous and Engaging Learning Experiences, ASCD, 2018.
2. Быстрова, Н.В. Технология формирования проектного обучения в высшем образовательном учреждении / Н.В. Быстрова, Е.А. Уракова, А.Н. Сидоров // Проблемы современного педагогического образования. – 2022. – № 74–3. –С. 43–46.
3. Козырева, О.А. Теоретизация и моделирование педагогических условий в профессиональной деятельности научно-педагогического работника / О.А. Козырева // Вестник Мининского университета. – 2021. – Т. 9. – № 1(34). – С. 3. – DOI 10.26795/2307-1281-2021-9-1-3
4. Султанова, М. С. Технология проектной деятельности (из опыта работы) /М.Султанова.–Текст:непосредственный//Инновационные педагогические технологии: материалы VI Междунар. науч. конф. (г. Казань, май 2017 г.). –Казань: Бук, 2017. – С. 86-87. – URL: https://moluch.ru/conf/ped/archive/214/12350.
5. Farida, X., To'xtayeva, D., Murtazayeva, M., & Abdurahmonova, D. (2025). SAB'AI SAYYOR" DOSTONINING BOBLARI BO'YICHA TAVSIFI. *Shokh Articles Library*, *1*(2).
6. 6. Dilshoda, A. (2025). MUHAMMAD YUSUF IJODINING ADABIYOTIMIZDA TUTGAN O 'RNI. Global Science Review, 1(1), 388-392.

7. 7. Xurramovna, Q. G., & To'raqulovna, D. M. (2025, December). "FARHOD VA SHIRIN" DOSTONIDAGI ONOMOSTIK BIRLIKLARNING BADIIY-POETIK AHAMIYATI. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION.* (Vol. 1, No. 5, pp. 58-61).
8. 8. Saidmuradova, S., & Madina, T. L. (2024). ALISHER NAVOIY SHE'RIYATI POETIKASI. *PEDAGOGS*, *57*(1), 147-152.